

MIGUEL ÁNGEL
ASTURIAS

DOMNUL PREȘEDINTE

Traducere din spaniolă și note de
IOANA-GABRIELA DUMITRESCU

CURTEA VECHE

Cuprins

Partea întâi: 21, 22 și 23 aprilie

I. La Poarta Domnului	9
II. Moartea lui Țânțar	16
III. Fuga lui Momâie	23
IV. Chip-de-înger	29
V. Animalul ăla!	38
VI. Capul unui general	46
VII. Dezlegare arhiepiscopală	56
VIII. Păpușarul Porții	65
IX. Ochi de sticlă	70
X. Principii militare	77
XI. Răpirea	84

Partea a doua: 24, 25, 26 și 27 aprilie

XII. Camila	97
XIII. Prinși	108
XIV. Tot poporul să cânte!	119
XV. Unchi și mătuși	126
XVI. La închisoarea de femei	135
XVII. Urzelile iubirii	150
XVIII. Toc-toc-toc!	157
XIX. Calcule și ciocolată	165
XX. De aceeași teapă	170

XXI. Întors pe dos	177
XXII. Mormântul viu	186
XXIII. Raport către Domnul Președinte	195
XXIV. Casa de intoleranță	200
XXV. Popasul Morții	214
XXVI. Vâltoare	225
XXVII. Drumul exilului	236

Partea a treia: Săptămâni, luni, ani...

XXVIII. Vorbe în întuneric	253
XXIX. Consiliu de război	261
XXX. Căsătorie în extremis	269
XXXI. Santinele de gheață	275
XXXII. Domnul Președinte	283
XXXIII. Punctul pe i	292
XXXIV. Lumină pentru orbi	303
XXXV. Cântec între cântece	310
XXXVI. Revoluția	319
XXXVII. Dansul lui Tohil	324
XXXVIII. Călătoria	338
XXXIX. Portul	347
XL. Baba-oarba	353
XLI. Nimic de raportat	360
Epilog	367

I. La Poarta Domnului

...Luminează, lume de lumină sacră, Lucifer de piatră-acră! Ca un țiuit în urechi stăruia sunetul clopotelor care chemau la rugăciune, dubla neliniște a luminii în umbră, a umbrei în lumină. Luminează, lume de lumină sacră, Lucifer de piatră-acră, hai peste putregai! Luminează, lume de lumină sacră, hai peste putregai, Lucifer de piatră-acră! Luminează, luminează, lume de lumină sacră..., lume..., luminează..., luminează, lume de lumină..., luminează, lume...!

Milogii se târau pe lângă taverna, pierduți în umbra Catedralei înghețate. Se îndreptau spre Piața Mare, pe străzi largi ca niște fluvii, în timp ce orașul rămânea în urmă, singur-singurel.

Noaptea îi strângea laolaltă, pe măsură ce strângea și stelele. Se adunau să doarmă la Poarta Domnului, fără să aibă în comun altceva decât mizeria. Se înjurau, se jigneau printre dinți, cu ranchiuna dușmanilor care caută ceartă, de multe ori ajungeau să se înghiontească, ba chiar să se trântescă la pământ. Tot tăvălindu-se, se scuipau furioși și se mușcau. Perna și încrederea lipseau mereu în această familie înrudită la groapa de gunoi. Se culcau separat, fără să-și scoată hainele, și dormeau ca hoții, cu capul pe sacul în care își țineau bogățiile: resturi de carne, pantofi rupți, mucuri de lumânare, câte o mână de pilaf învelită în vreun ziar vechi, portocale și banane de mult trecute.

Îi vedeai pe treptele Porții, întorși cu fața către zid: ba își numărau banii, mușcând monedele de nichel să vadă dacă nu sunt false, ba vorbeau singuri, trecând în revistă proviziile de mâncare și de război, fiindcă la război plecau pe străzi, înarmați cu pietre și iconițe, ba înfulecau pe ascuns câte un colț de pâine goală. Niciodată nu se zvonise că s-ar fi ajutat între ei; zgârciți cu resturile lor, ca toți cerșetorii, mai repede le aruncau la câini decât să le dea tovarășilor de suferință.

După ce mâncau și legau banii cu șapte noduri într-o batistă prinsă în dreptul buricului, se trânteau pe jos și se cufundau în vise agitate, triste; coșmaruri în care le defilau pe dinaintea ochilor porci hămesiți, femei costelive, câini schilodiți, roți de căruță și stafii de preoți care intrau în Catedrală într-o procesiune funerară, urmând o panglică de lună crucificată pe tibii înghețate. Uneori, în toiul visului, îi trezeau țipetele unui idiot care se simțea pierdut în Piața Mare. Alteori, hohotele de plâns ale unei oarbe care visa că e acoperită de muște și atârnată într-un cui, precum carnea la măcelărie. Uneori, pașii unei patrule care târa, lovindu-l din când în când, câte un prizonier politic, urmat de femei care ștergeau dărele de sânge cu batiste ude de lacrimi. Alteori, sforăitul unui infirm răpciugos sau respirația unei surdomute însărcinate care plângea de frică pentru că simțea un copil în pânțece. Însă țipătul idiotului era cel mai trist. Rupea cerul în două. Era un țipăt lung, sugrumat, care nu părea a fi de om.

Duminica, se iveră în sânul acestei comunități stranii un bețiv care, pe jumătate adormit, striga după mama lui, plângând ca un copil. Când auzea cuvântul *mamă*, care în gura bețivului era și ocară și tânguire, idiotul se ridica în capul oaselor și se uita în toate părțile, de la un capăt al Porții la

celălalt. Odată trezit de-a binelea – și odată treziți și cei din jur din cauza țițetelor lui –, începea să plângă de frică și plânsetele i se amestecau cu ale bețivului.

Lătrau câini, se auzeau voci, iar cei mai arțăgoși se ridicau în picioare, întetind zarva ca să-l facă să tacă. Să tacă din gură, altfel vine poliția. Dar poliția nu se apropia de bunăvoie. Niciunul dintre cerșetori nu avea cu ce să plătească amenda. „Trăiască Franța!“ striga Labă-lipsă în toiul țițetelor și zbate-rilor idiotului. Acesta ajunsese bătaia de joc a milogilor din cauza șchiopului hâtru și nerușinat care, în nopțile din cursul săptămânii, îl imita uneori pe bețiv. Labă-lipsă îl imita pe bețiv, iar Momâie – așa îl porecliseră pe idiot –, care părea mort când dormea, învia la fiecare țițăt. Nu ținea seama de formele culcate, înfofolite în bucăți de pături, care, văzând că e pe jumătate nebun, îi aruncau vorbe grosolane, însoțite de râsete stridente. Cu privirea departe de fețele monstruoase ale tovarășilor săi, fără să vadă, să audă sau să simtă, istovit de plâns, adormea; îl trezea însă glasul lui Labă-lipsă, cu refrenul din fiecare seară:

– Mamăăă!

Momâie deschidea ochii de-ndată, ca omul care s-a visat căzând în gol; cu pupilele din ce în ce mai dilatate, se chircea tot, suflet rănit, și începeau să-i curgă lacrimile. Apoi adormea treptat, doborât de somn, corpul îi devenea păstos, iar neliniștile rămâneau ecou în conștiința frântă.

Dar când să-l ia somnul, chiar în clipa în care îl lua somnul, îl trezea glasul altei bulendre vorbitoare:

– Mamăăă!

Era glasul lui Văduvă, mulatrul degenerat care, printre hohote de râs, țuguindu-și buzele ca o femeie bătrână, continua:

– ...Maica milei, speranța noastră, Domnul să te bucure, către tine strigăm, surghiuniții care cad de proști...¹

Idiotul se trezea răsând, parcă îl distrau și pe el necazul, foamea, sufletul și lacrimile care îi năvăleau printre dinți. Milogii prindeau din zbor ho-ho-ho-hotele de răs, din zbor, din zbor... ho-ho-ho-hotele... Un burtos cu mustățile murdare de tocană rămânea fără suflu, un chior care se lovea cu capul de zid, ca un țap, făcea pe el de răs, orbii protestau că nu se poate dormi cu atâta tărașoi, iar Țânțar, un orb fără picioare, comenta că numai afemeiații se distrează așa.

Pe orbi îi auzeau fără să-i asculte, iar pe Țânțar nici măcar nu-l auzeau. Cine să ia în seamă lăudăroșeniile lui? „Eu am copilărit într-o cazarmă de artilerie, unde loviturile catărilor și ale șefilor m-au făcut om cu funcție de cal, și asta m-a ajutat de tânăr să-mi car flașneta pe străzi! Eu mi-am pierdut vederea la o beție fără să știu cum, piciorul drept la altă beție fără să știu când și celălalt picior la altă beție, călcat de mașină, fără să știu unde!“

Din poveștile cerșetorilor, se răspândise în oraș vestea că Momâie își iese din minți ori de câte ori se pomenește despre mama sa. Nefericitul străbătea străzi, piețe, curți și maidane, încercând să scape de plebea care, oriunde și oricând, îi striga, ca un blestem din cer, cuvântul *mamă*. Căuta adăpost în case, dar îl dădeau afară câinii sau servitorii. Era alungat din lăcașuri de cult, din prăvălii, de peste tot, fără să-i pese nimănui de istovirea lui de animal sălbatic sau de ochii care, în ciuda necuprinderii, implorau iertare.

1 Adaptare ironică a unui fragment din rugăciunea catolică *Bucură-te, Regină*.

Orașul mare, mult prea mare pentru istovirea lui, devenea din ce în ce mai mic pentru tulburarea care punea stăpânire pe el. După nopți de groază urmau zile de năpăstuire, în care lumea îl hărțuia, strigându-i: „Momâiață, duminică te-nsori cu maică-ta..., baba..., cafteală..., omor și turbare!“ Și nu se mulțumeau cu atât, îl loveau și îi smulgeau hainele de pe el. Urmat de un alai de pici, se refugia în cartierele sărace, însă acolo soarta îi era și mai potrivnică; acolo, unde toți erau în pragul mizeriei, nu doar că îl insultau, ci, văzându-l că aleargă înspăimântat, aruncau în el cu pietre, șobolani morți și cutii de conserve goale.

Dintr-un astfel de cartier urcă într-o bună zi spre Poarta Domnului, cu o rană în frunte, fără pălărie, târând de coadă un zmeu pe care i-l legaseră la spate în chip de petic. Îl speriau umbrele zidurilor, pașii câinilor, frunzele care cădeau din copaci, huruitul dezordonat al vehiculelor... Când ajunse la Poartă, era aproape întuneric, iar cerșetorii, întorși cu fața către zid, își numărau și renumărau câștigurile. Labă-lipsă își regla conturile cu Țânțar, surdomuta își pipăia pânțele inexplicabil de umflate și oarba se legăna în vis, atârnată într-un cui și acoperită de muște, precum carnea la măcelărie.

Idiotul se prăbuși pe jumătate mort; nopți la rând nu închisese un ochi, zile la rând nu-și odihnise picioarele. Tăcuți, cerșetorii se scărpinau de purici. Nu puteau să doarmă, atenți la pașii jandarmilor care străbăteau piața slab luminată și la bățile de armă ale santinelor, fantome înfășurate în pele-rine cu dungii. De la ferestrele cazărnilor învecinate, acestea vegheau pe picior de război, ca în fiecare noapte, la liniște

Președintelui Republicii¹. Nu se știa unde își are domiciliul, pentru că locuia în afara orașului, în mai multe case deodată; cum doarme, pentru că se spunea că stă lângă telefon, cu un bici în mână; și la ce oră se culcă, pentru că prietenii săi asigurau pe toată lumea că nu doarme niciodată.

Prin Poarta Domnului trecu o formă nedeslușită. Milogii se chirciră ca niște viermi. La scârțâitul cizmelor soldățești nu răspunse decât cârâitul unei păsări sinistre, în noaptea întunecată, navigabilă, fără sfârșit...

Labă-lipsă căscă ochii. În aer plutea amenințarea unui sfârșit de lume. Îi zise bufniței:

– *Hualí, hualí*², fă-ți de cap... nu te-nghit nici fără piele, împielițato!

Țânțar își căuta fața cu mâinile. Atmosfera durea ca înainte de cutremur. Văduvă își făcea semnul crucii între orbi. Numai Momâie dormea buștean, ca niciodată, și sforăia.

Forma se opri, cu fața schimonosită de un râset. Se apropie tiptil de idiot și, în glumă, îi strigă:

– Mamăăă!

Atât apucă să spună. Momâie țâșni în picioare și se aruncă asupra sa, fără ca forma să aibă timp să scoată armele. Idiotul

-
- 1 Personajul Președintelui, fără nume în carte, este inspirat de dictatorul Manuel Estrada Cabrera (1857–1924), care, timp de 22 de ani, a controlat Guatemala prin opresiune, cu ajutorul armatei și al poliției politice. De asemenea, personajul are trăsături care amintesc de dictatorul Jorge Ubico Castañeda (1878–1946).
 - 2 Strigăt de bucurie amestecată cu frică, preluat de autor din *Popol Vuh*, scriere anonimă în limba quiché care prezintă mitologia și istoria poporului omonim, fiind totodată principala sursă de informații despre civilizația maya. Populația quiché, ramură a mayașilor, era răspândită mai ales în zona înaltă a Guatemalei de astăzi.

îi înfipse degetele în ochi, îi sfâșie nasul cu dinții și o lovi cu genunchii între picioare până o lăsa fără suflare.

Cerșetorii închiseră ochii îngroziți, iar bufnița trecu din nou pe deasupra lor, în timp ce Momâie o lua la goană pe străzile întunecate, în culmea înspăimântătoare a nebuniei.

O forță oarbă tocmai îi luase viața colonelului José Parrales Sonriente, zis și Omul cu catârul.¹

Se iveau zorii.

1 Porecla lui Wenceslao Chacón, Inspector General al Poliției recunoscut pentru cruzime și unul dintre favoriții lui Cabrera. Când ieșea Președintele, Chacón mergea înainte, călare pe un catâr sprinten, acesta fiind semnalul pentru populație că nu se mai poate trece.

II. Moartea lui Țânțar

Soarele poleia acoperișurile boltite ale Secției a Doua de Poliție, prin fața căreia trecea din când în când câte cineva, Capela Protestantă, unde se deschidea uneori câte o ușă, și o clădire din cărămidă, pe care o construiau masonii. La Secție, în curtea unde părea că plouă mereu, pe băncile de piatră de pe coridoarele întunecate, îi așteptau pe deținuți grupuri de femei desculțe, cu micul dejun în coșuri așezate ca în hamac pe jupoanele lor întinse între genunchi. Le înconjurau ciorchini de copii – cei mai mici rămâneau lipiți de sânii lăsați, cei mai mari reprezentau o amenințare pentru pâinea din coș ori de câte ori căscau. Femeile își povesteau necazurile cu glas scăzut, plângând întruna și ștergându-și lacrimile cu câte un colț de șal. O bătrână cu ochi mari, cuprinsă de friguri și scăldată toată în lacrimi, tăcea, parcă ar fi dat de înțelese că necazul ei de mamă este mai amar. Răul nu avea leac în viața pământască și, în acel loc de așteptare funest, unde se găseau doar doi-trei copăcei neîngrijiți, un puț fără apă și polițiști spălăciți care își curățau cu salivă grumajii de celuloid, femeilor nu le rămânea decât Puterea lui Dumnezeu.

Un jandarm metis trecu prin fața lor, târându-l pe Țânțar. Fusese prins în colț la Școala Catolică și acum era tras de mâini, ceea ce îl făcea să se legene ca o maimuță. Însă femeile nu băgară de seamă comicăria – scopul lor era să spioneze pe

gaura cheii, fiindcă dintr-o clipă în alta urma să intre micul dejun și să primească vești de la deținuți: „Ziceee... să nu-l plângi, că deja e mai bine! Ziceee... să-i aduci de vreo patru gologani alifie de păduchi, de cum deschide la farmacie! Ziceee... că nu poate fi adevărat ce i-ai transmis prin vărul său! Ziceee... că trebuie să-i cauți un apărător și că mai bine vorbești cu un jurist, fiindcă ăștia nu-ți iau atât de mult ca avocații! Ziceee... să-ți spun să nu mai faci urât, că nu-s femei acolo cu ei ca să fi geloasă, că zilele trecute au adus între ei un bărbat din ăia... dar imediat și-a găsit iubit! Ziceee... să-i trimiți de vreo doi gologani niște laxativ, fiindcă nu mai poate să se ușureze! Ziceee... că puțin îi pasă dacă vinzi dulapul!“

– Hei, omule! protesta Țânțar împotriva tratamentului aplicat de polițai. Da’ știu că n-ai milă deloc! Sigur, pentru că sunt sărac! Sărac, dar cinstit... Și nu sunt copilul tău, auzi? Nici marioneta ta și nici vreun înapoiat, ca să mă duci în halul ăsta! Așa ne-au prins și ne-au cărat la Adăpostul de Cerșetori, ca să dea bine în fața americanilor! Ce păcăleală! Ce-i lipsește chelului? Tichie de mărgăritar! Și nici măcar nu te tratează bine... Până să vină băgăciosul ăla de Mister Nos¹, ne-au ținut trei zile fără mâncare, cocoțați la ferestre, îmbrăcați în halate ca nebunii...

Miloggii prinși erau duși direct într-una dintre celulele foarte strâmte și întunecate cunoscute drept „Cele trei Marii“. Țânțar intră târâș, ca un rac. Sufocat de zgomotul zăvoarelor cu colți ca de lup și de înjurăturile gardienilor, care duhneau a jilăveală și a chiștoace, glasul lui căpătă volum în beciul boltit:

1 Referire la Philander C. Knox, Secretar de Stat al SUA care a vizitat Guatemala în martie 1912.

– Vai de noi, câți copoi! La mulți ani, câți curcani! Domnul ban să mă ajute!...

Tovarășii săi lăcrimau ca niște animale răpciugoase. Îi chinuiau întunericul, pe care îl simțeau lipit de ochii lor pe veci, frica – se aflau în locul unde atâția ca ei suferiseră de foame și de sete până muriseră – și groaznica presimțire că vor fi transformați în săpun de rufe, ca niște potăi, sau că vor fi scurtați de cap și dați de mâncare la polițiști. Fețele antropofagilor, luminate ca felinarele, înaintau prin întuneric, cu obrajii ca bucle, cu mustăți ca niște bale de ciocolată...

În aceeași celulă se găseau un student și un paracliser.¹

– Domnule, dacă nu mă înșel, dumneavoastră ați fost primul aici. Dumneavoastră și cu mine, nu-i așa?

Studentul vorbise ca să spună ceva, ca să scape de nodul de spaimă din gât.

– Cred că da, răspunse paracliserul, încercând să deslușească în întuneric chipul celui care îi vorbea.

– Păi, voiam să vă întreb de ce ați fost arestat...

– Din motive politice, zic ei...

Studentul se cutremură de sus până jos și abia îngăimă:

– Și eu la fel...

Cerșetorii își căutau de jur împrejur nelipsitul sac cu provizii, însă în biroul comisarului-șef li se luase tot, până și din buzunare, ca să nu intre nici măcar cu un băț de chibrit. Ordinele erau stricte.

– Și care sunt acuzațiile? continuă studentul.

1 Studentul este considerat o transpunere autobiografică a lui Asturias, arestat în mai 1919, împreună cu alți studenți, în urma unei reprezentații teatrale.